

Атом століття раною болить

бібліографічний огляд (до Дня Чорнобильської трагедії)

26 квітня, в пам'яті українського народу, - день чорнобильського лиха, болю, перестороги. Чорнобиль став зловісним знаком саморуйнівних дій людини. Мирний атом в одну ніч перетворився на лютого ворога, невидимими променями забираючи людські життя. Усі жахіття й проблеми Чорнобиля знайшли відгук у серцях і думках українських письменників. Масштабність Чорнобильської трагедії породила цю гірку "вічну" тему нашої літератури. У перші ж дні після катастрофи на сторінках літературних часописів, зокрема в "Літературній Україні", з'явилися пристрасні публіцистичні виступи Олеся Гончара, Бориса Олійника, Івана Драча. Подією в літературі стала поема: Олійник Б. Сім: поема. - Київ: Рад. письменник, 1988. - 91с., вперше опублікована в 1987 р.

Цей твір присвячено пам'яті шести відважних пожежників, що самовіддано вступили у боротьбу зі смертю, та кінорежисера Володимира Шевченка, який знімав фільм про спробу людей протистояти вогню. Осмислюючи глобальність чорнобильської трагедії, автор спонукає читача заглянути у свій внутрішній світ, побачити й оцінити власні дії. Вибух викликали, стверджує Олійник, дві причини: самовпевнений людський розум і сліпа віра. Драматичні моральні та духовні колізії, проблеми науки й цивілізації, самопізнання та самоусвідомлення, національні і загальносуспільні проблеми завжди взаємопов'язані. Автор у пошуку відповіді сягає в глибинні основи історії й людського ества. Вихід поет бачить у жертвовності, у перемозі песимізму надією. Розв'язання проблеми — у знищенні роздвоєності. Цілісність душі має бути опертям для існування. Звідси назва поеми — «Сім» — прочитується як символічне число, що вказує на повність, цілісність, досконалість.

Письменник, лікар-епідеміолог Юрій Щербак писав: «Чорнобиль — це безпрецедентна катастрофа глобальних масштабів, це незагойна рана на тілі України. Вибух реактора 26 квітня 1986 р. ввів людство у новий етап його розвитку: ми усвідомили, що цілком реальною стає

небезпека загибелі життя на Землі від створеною людиною техніки. Я думаю, що звикання до аварії, до її наслідків, до того сюрреалістичного світу, що виник тут, – один з найтяжчих наслідків Чорнобиля». Ю. Щербак того, 1986 року був спеціальним кореспондентом «Литературной газеты». Його репортажі регулярно з'являлися на сторінках багатьох видань, як лікаря його цікавили медичні, моральні аспекти катастрофи. До однієї з публікацій він вибрав такий епіграф: «Нам потрібна в житті лише одна заборона: на брехню та на авось». В 1987 році вийшла його книга: Щербак, Ю. М. Чорнобиль: документальна повість. - К. : Дніпро, 1989. - 223 с.

Повість Ю. Щербака, хоча й носить документальний характер (це зібрані магнітофонні записи учасників ліквідації аварії і жертв атомної стихії), все ж відзначається неабияким художнім осмисленням того, що сталося. Своє завдання Ю. Щербак вбачав у тому, щоб передати мужність людей у поєдинку зі смертю й по-філософськи осмислити долю, позначених Чорнобилем, і тих, хто далі йтиме у технологізовану цивілізацію. У цих міркуваннях велике значення має монолог академіка Валерія Легасова, який зробив правдивий аналіз причин катастрофи. Їх корені вчений вбачає не лише у хибності технології, а моральному й духовному стані суспільства. Вони започатковані в системі освіти, кар'єризмі, бюрократизмі, хабарництві тощо.

Чи була аварія для всіх без винятку несподіваною? І так, і ні. Володимир Губарев згадує, що подія в Чорнобилі трапилась тоді, коли він писав фантастичний сценарій про пожежу на атомній станції. Зрозуміло, на станції вигаданій, адже в Чорнобилі трапилось те, що важко навіть уявити, такого не буває, бо не може бути ніколи. «На початку травня я полетів у відрядження в Чорнобиль. Я не чекав, що звіт про відрядження стане п'єсою, трагедією, але жанр вибирав не я...» Так з'явився перший драматичний твір, присвячений Чорнобилю, – відома п'єса «Саркофаг», про ситуацію, яка зробила можливою трагедію. Губарев, В. Саркофаг : трагедия //Фантом: сб. документ. и худож.

произведений о трагических событиях на Чернобыльской АЭС. - М. : Мол. гвардия, 1989. - 239 с.

Збірник знайомить із спогадами, оповіданнями, документальними повістями, а також із вищезгаданою п'єсою про трагічні події на Чорнобильській АЕС в квітні 1986 року.

В основу сюжетної лінії твору: Яворівський, В. О. Марія з полином

у кінці століття: роман. - К. : Дніпро, 1987. - 191 с. покладено долю родини Мировичів, через яку розкривається катастрофа. На чолі роду стоїть стара мати Марія, крізь душу якої проходить всі головні лінії драми. Довкола неї, як довкола острова надії і віри, збирається потерпіла родина, щоб наперекір усьому - жити, продовжувати рід Мировичів. Що втілює «чортове колесо», про яке пише у своєму романі Володимир

Яворівський? Колесо долі, історії? Роман, насичений багатьма документальними фактами, водночас художньо відтворює трагедію як загальнолюдську, не здатну зупинити «чортове колесо» історії, повернути суспільство назад на шляху науково-технічного прогресу, вдосконалення, зламати дух людини.

Всеукраїнській біді присвятив свою поему: Драч, І.

Ф. Чорнобильська мадонна: поема// Лист до калини: поезії. - К. : Веселка, 1994. - С. 248-278. В якій автор прагнув не стільки показати перебіг жахливих подій, як у сконцентрованій місткій метафорі окреслити розтерзану долю людини на перехресті конкретного життя та історії людства. І у назві поеми, і в образі

солдатської матері, босі сліди якої бачимо біля саркофага (там вона шукає свого сина, яким став жертвою атомної стихії); і в образі хрещатицької мадонни — молоді божевільної жінки, яка, мов привид, бродить по київських вулицях з лялькою чи мертвою дитиною на руках, і в збережених іменах, фактах, розповідях учасників ліквідації аварії звучить вимога відповідальності перед совістю, перед людством за погублений світ. Останні рядки поеми, де "несе сива чорнобильська мати цю планету..., це хворе дитя!" звучать як нагадування про відповідальність за навколишній світ.

Україна після атомної катастрофи 1986 р. стала скорботною чорнобильською матір'ю для українського народу, і весь світ живої природи став її «невинною жертвою». Такий основний зміст книги: Гуцало Є. Діти Чорнобиля: оповідання. – К.: Соняшник, 1995.– 104 с.

Письменник пише про екологію дитячої душі, про захист трепетних паростків добра від «всевинищуючої бездуховності», Людина потривожила природу, забувши, що вона, не господар, а частина природи! Свідченням цього болісного втручання людини в природу стала трагедія в Чорнобилі.

Чорнобильська аварія стала для нас уроком, за який заплачено дорогою ціною і який досі викликає біль і тривогу: Біль і тривога Чорнобиля / упоряд. Ю. Сафонов. - К. : ВАТ "Видавництво "Київська правда", 2006. - 287 с.

Книга "Біль і тривоги Чорнобиля" - колективна розповідь про найбільшу техногенну катастрофу в історії людства, з часу якої минуло, майже три десятки літ. Автори, що були безпосередніми свідками і учасниками ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, діляться своїми спогадами про тривожні для України й усього світу дні весни і літа 1986-го, розмірковують над долями чорнобильців, болючими проблемами відчуженої тридцятикілометрової зони самої станції, розглядають і прогнозують розвиток ситуації навколо ЧАЕС. Їхня розповідь доповнена фотосюжетами про подання наслідків Чорнобильської трагедії - двадцятилітньої давнини й сучасними.

Чорнобиль став суворим екзаменом, драматичною сторінкою нашої історії. Проте, скільки б не пройшло часу, все одно чорнобильський біль чорною гіркотою осідає в душах українців, ця трагедія навіки оселилась у людських серцях. Як написала Л. Костенко: «Ми – атомні заложники прогресу».